

**Co-funded by
the European Union**

AKTIVAČNÝ SCENÁR LEKCIE
vypracovaný v rámci projektu
„INOVÁCIE V ŠKOLSKEJ VÝCHOVE“

TÉMA:

Simulácia dezinformácie – vzdelávacia hra „Odhaľ fake news!“

1. Ciele hodiny

Žiak:

- rozumie, ako vznikajú a šíria sa fake news,
- dokáže rozpoznať nepravdivé informácie v simulovanej situácii,
- precvičuje si zručnosti fact-checkingu a tímovej práce,
- rozvíja kritické myslenie a pohotovosť v reakciách na dezinformácie,
- pozná nástroje a stratégie potrebné na odhaľovanie nepravdivého obsahu na internete.

2. Cieľová skupina

- Žiaci základných škôl

3. Vyučovacie metódy

- Simulácia (vzdelávacia hra)
- Skupinová práca
- Moderovaná diskusia
- Analýza prípadov
- Krátka individuálna reflexia

4. Didaktické pomôcky / zdroje

- Sady simulačných kariet (fake newsy a pravdivé správy vo forme vytlačených príspevkov, snímok obrazovky)
- Karty „Nástroje fact-checkera“ (zoznam odporúčaní: ako overovať zdroj, fotografie, autora)
- Tabuľa alebo flipchart
- Prístup k mobilným zariadeniam alebo počítačom (voliteľne na rýchlu online verifikáciu)
- Fact-checkingové platformy:

Projekt spolufinancovaný Európskou úniou

**Co-funded by
the European Union**

- PL: Demagog.org.pl, Konkret24
- CZ: Manipulátoři.cz, Demagog.cz
- SK: Demagog.sk, Infosecurity.sk
- EÚ: EUvsDisinfo.eu, EDMO.eu

5. Priebeh hodiny (čas: 45 min)

1. Úvod – čo je to simulácia dezinformácie? (5 min)

Forma: krátky úvod + brainstorming

Priebeh:

1. Úvod učiteľa (2 min):

- Učiteľ vysvetlí, že hodina bude mať formu vzdelávacej hry – simulácie, v ktorej sa žiaci vžijú do troch rolí:
 - Novinárov – publikujúcich správy,
 - Prijemcov – rozhodujúcich o tom, čo zdieľať ďalej,
 - Fact-checkerov – overujúcich pravdivosť obsahu.
- Cieľom hry je pochopiť mechanizmus šírenia dezinformácií a naučiť sa, ako ich rozpoznávať a zastavovať.
- Zdôraznenie: „Nejde o to, aby sme sa navzájom klamali, ale aby sme sa naučili, ako fungujú fake news a ako sa pred nimi chrániť.“

2. Brainstorming (3 min):

Učiteľ položí žiakom navádzajúce otázky:

- Je každá správa na internete pravdivá? Ako odlíšiť pravdu od klamstva?
- Čo spôsobuje, že klikáme na „Zdieľať“ bez overenia obsahu? (napr. emócie, senzáčný titulok, fotografia, tlak skupiny).
- Môže falošná správa zmeniť niečie správanie alebo názor? (napr. volebné rozhodnutia, názory na iných ľuďoch, strach z očkovania).
- Stalo sa vám, že ste niečo preposlali a až potom ste sa dozvedeli, že to nebolo pravdivé?

3. Zhrnutie úvodu:

- Simulácia má ukázať, ako ľahko sa nepravdivá informácia šíri na internete a ako ju zodpovedný prijemca môže zastaviť.
- Žiaci sa dozvedia, ako fake news fungujú v praxi, aké emócie nimi manipulujú a ako profesionálni fact-checkeri overujú informácie.

2. Vzdelávacia hra „Odhaľ fake news!“

**Co-funded by
the European Union**

Cieľ hry:

Ukázať žiakom, ako funguje dezinformácia na internete, ako rýchlo sa šíria nepravdivé správy a ako ich možno overiť pomocou jednoduchých nástrojov.

Hra rozvíja schopnosť kritického myslenia, analýzy zdrojov a vedomého reagovania na obsah v sieti.

1. Rozdelenie do tímov

- Trieda sa rozdelí na 3–4 tímy fact-checkerov (po 3–5 osôb).
- Každý tím funguje ako fact-checkingová redakcia, ktorá má overiť balík správ a pripraviť správu s výsledkami.

2. Materiály pre každú skupinu

Každý tím dostane:

1. Balík 6 kariet so správami – každá karta obsahuje:

- Nadpis,
- Úryvok článku alebo príspevku,
- Náhľad fotografie alebo screenshotu.

V balíku sa nachádzajú:

- 3 pravdivé správy – potvrdené v dôveryhodných zdrojoch,
 - 3 nepravdivé správy – zmanipulované, clickbaitové, založené na klebetách,
 - Témy rôznorodé: politika, zdravie, životné prostredie, šport, život celebrit.
- 2. Karta nástrojov fact-checkera** – súbor jednoduchých pomocných otázok.
- 3. Tabuľka analýzy správ** – na vyplňanie počas hry.
- 4. Materiály na overenie:**
- prístup na internet/tablety, alebo
 - výtlačky s úryvkami článkov, výsledkami vyhľadávania, screenshotmi z oficiálnych stránok inštitúcií a fact-checkingových portálov.

Balík kariet so správami

1. Pravdivá správa – Zdravie

Nadpis:

WHO zverejňuje správu o prínosoch fyzickej aktivity u detí

Text:

„Podľa najnovšej správy Svetovej zdravotníckej organizácie každodenných 60 minút miernej

**Co-funded by
the European Union**

fyzickej aktivity zlepšuje zdravie srdca, koncentráciu a pohodu detí školského veku. Správa bola zverejnená 3. júna 2024 na stránke WHO.”

Náhľad fotografie:

Deti bežiacie po školskom ihrisku.

Kontext (pre učiteľa):

Zdroj: Oficiálna stránka WHO – správa z júna 2024.

2. Pravdivá správa – Životné prostredie

Nadpis:

Poľsko zväčšilo plochu národných parkov o 5 %

Text:

„Ministerstvo klímy a životného prostredia oznámilo, že v roku 2024 boli rozšírené hranice troch národných parkov o celkovú rozlohu 8 000 hektárov. Cieľom je ochrana vzácnych druhov rastlín a živočíchov a zvýšenie zelených plôch prístupných pre turistov.”

Náhľad fotografie:

Horská panoráma s lesom.

Kontext:

Zdroj: Ministerstvo klímy, tlačová správa zo 14. mája 2024.

3. Pravdivá správa – Technológia

Nadpis:

Nová aplikácia pre nevidiacich získala európsku cenu za inovácie

Text:

„Aplikácia SeeIt, vytvorená poľským start-upom, využíva umelú inteligenciu na opisovanie okolia používateľovi v reálnom čase. Projekt získal ocenenie European Innovation Award 2024.”

Náhľad fotografie:

Nevidiaca osoba držiaca smartfón.

Kontext:

Zdroj: Portál Európskej komisie pre inovácie, 20. apríla 2024.

**Co-funded by
the European Union**

4. Nepravdivá správa – Politika

Nadpis:

EÚ zakazuje zeleninové záhradky pri rodinných domoch od roku 2025

Text:

„Nové predpisy Európskej únie majú údajne zakázať pestovanie zeleniny a ovocia vo vlastnej záhrade. Úrady plánujú pokutovať obyvateľov až do výšky 5 000 eur. Informáciu uviedol anonymný bloger na portáli WolnaPrawda.pl.”

Náhľad fotografie:

Fotografia paradajok v kvetináčoch.

Kontext:

Fake news – takýto predpis v práve EÚ neexistuje; často využívaný v dezinformačných kampaniach.

5. Nepravdivá správa – Zdravie

Nadpis:

„Šok! Voda z vodovodu v Poľsku obsahuje látku spôsobujúcu vypadávanie vlasov!”

Text:

„Podľa anonymného ‚experta‘ obsahuje vodovodná voda vo veľkých mestách chemikálie, ktoré spôsobujú plešatenie. Chýbajú oficiálne správy – informácia pochádza z príspevku na Facebooku, ktorý bol zdieľaný viac ako 10 000-krát.”

Náhľad fotografie:

Fotografia prázdneho vodovodného kohútika.

Kontext:

Fake news – nepotvrdené Štátnym hygienickým ústavom ani žiadnymi oficiálnymi výskumami.

6. Nepravdivá správa – Celebriti

Nadpis:

Slávna herečka uniesla psíka fanúšika po stretnutí s fanúšikmi

**Co-funded by
the European Union**

Text:

„Svedok tvrdí, že známa herečka vzala psa jedného z fanúšikov po premiére filmu vo Varšave. Článok bol zverejnený na portáli Plotki24, bez uvedenia mena svedka alebo fotografií potvrdzujúcich situáciu.”

Náhľad fotografie:

Fotografia herečky mávajúcej davu.

Kontext:

Fake news – príbeh vymyslený pre clickbait, bez dôkazov, dementovaný agentom herečky.

Karta nástrojov fact-checkera

Pomocné otázky (ku každej správe):

1. Kto je autorom? Je to podpísaná osoba alebo anonymný príspevok?
2. Sú uvedené zdroje? Odkazy na známe portály alebo na neznáme stránky?
3. Je fotografia/video skutočné? Dá sa nájsť v iných médiách alebo vo vyhľadávači obrázkov?
4. Zakladá sa text na faktoch alebo na emóciách? Obsahuje slová: „šok!”, „katastrofa!”, „tajná info”?
5. Potvrdzujú to aj iné portály?
6. Je jazyk podozrivý? Preklepy, chýbajúce konkrétne údaje, dramatický tón.

Tabuľka analýzy správ

Obsah správy	Podozrivá? (ÁNO/NIE)	Varovné signály	Aké emócie vyvoláva?	Ako overiť?
„EÚ zakazuje zeleninové záhradky”	ÁNO	Chýba zdroj, senzačný titulok, chýbajú údaje	Strach, hnev	Overiť na portáloch EÚ
„Nový výskum WHO o vakcínach”	NIE	Oficiálny zdroj WHO, odkaz na správu	Pokoj, zvedavosť	Pozrieť na stránku WHO
„Celebritka X uniesla psa fanúšika”	ÁNO	Klebeta, fotografia bez kontextu, anonymný svedok	Pobúrenie, zvedavosť	Overiť na spravodajských portáloch

**Co-funded by
the European Union**

5. Priebeh hry

Etapu 1 – Analýza správ (10 min)

- Žiaci si prečítajú všetkých 6 správ.
- Rozdelia ich na:
 - pravdepodobne pravdivé,
 - podozrivé – vyžadujúce overenie.
- Vyplnia tabuľku, označia varovné signály a emócie.

Etapu 2 – Verifikácia (10 min)

- Overujú podozrivé správy:
 - na internete alebo
 - v pripravených výtlačkoch.
- Hľadajú potvrdenie alebo vyvrátenie.
- Zapisujú dôkazy a krátke zdôvodnenie.

Etapu 3 – Prezentácia a bodovanie (10 min)

- Každá skupina prezentuje:
 - ktoré správy označila za fake news a ktoré za pravdivé,
 - aké varovné signály si všimla,
 - aké dôkazy našla.

Bodovanie:

- Rozpoznanie fake news – 0–3 body
- Kvalita argumentov a dôkazov – 0–3 body
- Návrh reakcie – 0–2 body
- Zrozumiteľnosť prezentácie – 0–2 body

6. Záver a reflexia

- Učiteľ zhrnie hru, vyhlási víťaznú „Redakciu mesiaca“ a prediskutuje závery.
- Žiaci dokončia vety:
 - „Dnes som sa naučil/a, že fake newsy...”
 - „Najlepšia metóda na odhalenie fake newsov je...”
 - „V budúcnosti, predtým ako niečo zdieľam, urobím...”

Na záver vznikne zoznam „**5 krokov na odhalenie fake newsu**“:

1. Skontrolujem zdroj a autora.
2. Hľadám potvrdenie v iných médiách.
3. Overujem fotografie a videá vo vyhľadávačoch.

Projekt spolufinancovaný Európskou úniou

**Co-funded by
the European Union**

4. Analyzujem emócie – pokúša sa mnou niekto manipulovať?
5. Nezdieľam, ak si nie som istý/istá.

6. Slovník pojmov

Pojem	Definícia
Fake news	Nepravdivá alebo zmanipulovaná správa, často vyzerajúca ako skutočný článok alebo príspevok, ktorá má uviesť príjemcov do omylu alebo vyvolať emócie.
Dezinformácia	Úmyselné šírenie nepravdivého alebo zavádzajúceho obsahu s cieľom manipulovať verejnou mienkou, vyvolať chaos alebo získať výhody.
Fact-checking	Proces overovania pravdivosti informácií v dôveryhodných zdrojoch, správach, databázach a na overovacích portáloch.
Zdroj informácie	Autor správy alebo médium, z ktorého daný obsah pochádza – napr. novinár, spravodajský portál, inštitúcia, anonymný používateľ.
Varovné signály	Znaky, ktoré môžu naznačovať, že správa je nepravdivá: chýbajúci autor, senzačný titulok, anonymné zdroje, chýbajúce dôkazy, fotografie vytrhnuté z kontextu.
Manipulácia	Techniky ovplyvňovania príjemcov prostredníctvom emotívneho jazyka, vynechávania faktov, falošných súvislostí alebo opakovania nepravdivých informácií.
Informačná bublina	Situácia, keď používateľ vidí na internete prevažne obsah zhodný s jeho názormi a záujmami, čo sťažuje poznanie iných pohľadov.
Digitálna ozvena	Jav opakovaného šírenia tej istej správy na rôznych miestach v sieti, čo spôsobuje, že vyzerá ako pravdivá.
Overenie zdroja	Skontrolovanie, kto je autorom správy, či sú uvedené dôkazy, či iné dôveryhodné portály potvrdzujú informáciu.
Fact-checkingový portál	Internetová stránka vedená expertmi, ktorá sa zaoberá overovaním informácií, napr. Demagog.org.pl, EUvsDisinfo.eu, Manipulatori.cz.

7. Metodický sprievodca pre učiteľa

1. Príklady a príprava materiálov

- **Pravidlá výberu obsahu:**
 - Vyberaj fiktívne správy inšpirované skutočnými prípadmi, ale bez odkazov na aktuálne miestne politické spory, aby sa predišlo kontroverziám v triede.

Co-funded by the European Union

- Usiluj sa, aby v sade kariet boli rôzne témy: zdravie, životné prostredie, technológie, šport, šoubiznis – žiaci tak uvidia, že fake newsy sa môžu týkať akejkoľvek oblasti.
- Môžeš použiť snímky obrazovky štylizované ako príspevky zo sociálnych sietí, aby bolo cvičenie realistickejšie.

2. Materiály na hru

- Karty so správami (6–8 pre každú skupinu, tematicky rozmanité).
- Tabuľka analýzy vo formáte A3 alebo pracovné listy A4, do ktorých budú žiaci zapisovať svoje závery (podozrivá? varovné signály? emócie? ako overiť?).
- Zoznam fact-checkingových portálov (PL: Demagog.org.pl, Konkret24; CZ: Manipulátoři.cz, Demagog.cz; SK: Demagog.sk, Infosecurity.sk; EÚ: EUvsDisinfo.eu, EDMO.eu).
- Karta nástrojov fact-checkera – súbor kontrolných otázok (napr. „Má správa autora?“, „Sú odkazy na zdroje?“, „Dá sa obsah potvrdiť v iných médiách?“, „Aké emócie tento obsah vyvoláva?“).
- Voliteľne prístup k tabletom, počítačom alebo telefónom s internetom, aby si žiaci mohli skúsiť reálnu online verifikáciu.

3. Moderovanie hry a diskusie

- Polož otváracie otázky pred analýzou každej karty:
 - „Čo v tejto správe pôsobí dôveryhodne a čo vyvoláva pochybnosti?“
 - „Aké emócie cítite, keď to čítate?“
 - „Ako by sa dal tento nadpis formulovať inak, aby bol dôveryhodnejší?“
- Podporuj argumentáciu rozhodnutí – žiaci by mali uviesť konkrétne dôvody, prečo považujú správu za pravdivú alebo nepravdivú.
- Ak má skupina problém s hodnotením, navrhní využitie fact-checkingových portálov alebo porovnanie správ vo viacerých zdrojoch.
- Vyhýbaj sa známkovaniu žiakov – cieľom je precvičovať analýzu informácií, nie určovať víťazov.

4. Vytváranie bezpečnej atmosféry

- Zdôrazni, že na fake newsy sa môže nachytať každý – aj dospelí či profesionáli, pretože manipulácie bývajú často veľmi dobre pripravené.
- Vysvetli, že chyby v hre sú prirodzené a pomáhajú učiť sa – dôležitejšie je zistiť, ako sa dajú správy overovať, než to, kto sa pomýlil.
- Stanov pravidiel: žiadne vysmievanie sa odpovediam ostatných, vypočutie argumentov každej skupiny, kultúra diskusie.

5. Rozšírenie hodiny

Co-funded by the European Union

- Triedny alebo školský turnaj „Odhaľ fake news!“ – žiaci súťažia v dvojiciach alebo tímoch a získavajú body za rýchle a presné odhalenie nepravdivých správ.
- Školská nástenka „Ako sa nedať oklamať na internete“ – spoločne so žiakmi pripravte plagát s pravidlami overovania informácií a zoznamom fact-checkingových portálov.
- Mini-domáci projekt: žiaci si vyberú jeden fake news nájdený na internete (napr. z fact-checkingového portálu) a popíšu, ako bol vyvrátený – môžu ho prezentovať na ďalšej hodine.

8. Zdroje

- **Demagog.org.pl** – najväčší poľský fact-checkingový portál. Publikuje analýzy populárnych fake newsov, overuje výroky politikov, vytvára vzdelávacie materiály pre využitie v školách.
- **Konkret24 (TVN24)** – servis overujúci obsah objavujúci sa na internete, vrátane falošných správ o zdraví, politike a spoločenských udalostiach.
- **Manipulátoři.cz (Česko)** – vzdelávací portál analyzujúci príklady manipulácie a dezinformácie v českom internete.
- **Demagog.cz a Demagog.sk** – ekvivalenty poľského Demagoga v Česku a na Slovensku, špecializujúce sa na overovanie verejných informácií a analýzu fake newsov v regióne strednej a východnej Európy.
- **Infosecurity.sk** – inštitút publikujúci správy o dezinformáciách, propagande a digitálnych hrozbách v sieti, vhodné na medzinárodný kontext.
- **EUvsDisinfo** – európsky projekt monitorujúci falošné správy v medzinárodnom priestore, najmä tie spojené s propagandou a informačnými vojnami.
- **EDMO (European Digital Media Observatory)** – sieť expertov a organizácií bojujúcich proti dezinformáciám v EÚ, obsahuje vzdelávacie materiály, prípadové analýzy a nástroje pre učiteľov.
- **IFCN (International Fact-Checking Network)** – globálna sieť fact-checkingových organizácií, vytvárajúca kódex zásad spoľahlivého overovania informácií; zoznam certifikovaných portálov je dostupný online.
- **UNESCO – Media and Information Literacy Curriculum for Teachers** – publikácia vysvetľujúca, ako učiť kritickému mysleniu a rozpoznávaniu manipulácií na internete, s hotovými príkladmi cvičení.
- **Council of Europe – Digital Citizenship Education** – zdroje o zodpovednom používaní internetu, zručnostiach overovania zdrojov a rozvoji mediálnych kompetencií žiakov.
- **Media Literacy Now (USA)** – príklady vzdelávacích aktivít, kampaní a cvičení zvyšujúcich odolnosť voči fake newsom, ktoré možno prispôsobiť slovenským podmienkam.
- **Google Fact Check Tools** – vyhľadávač umožňujúci zistiť, či bola daná správa už overovaná nezávislými portálmi.
- **TinEye a Google Reverse Image Search** – nástroje na analýzu autenticity fotografií a zisťovanie, či obrázky neboli vytrhnuté z kontextu alebo zmanipulované.

